

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 29.

Tilleggsspørsmålnr.

Emne: Julenissen.Oppskr. av: J. Ytterboe(adresse): Helgja.Fylke: Telemark.Herad: Holla.Bygdelag: Helgja.Gard: YtterboeG.nr. 53 Br.nr. 3.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Deeris.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Gårdmann Halvor A. Huset, Helgja, 84 år

SVAR

1. Julenissen.

Denne "størrelse" som deler ut julegaver var ukjent i Holla for 30 år siden. Vi mener den er kommet hit med julekortene som ble alm. ved den ti.

Det er bare ganske få heim som får besøk av julenissen. I Arovide heim er både juleboken og -nissen ikke velkomne. Man mener disse personer er gjengangere fra den ti, hedenskapet var råden-
de. - Julenissen opptrådte først ved de sånede "verdslige" julefester - til mållag, arholdslag og songlag med deres fester for barna.

2. Julenissen ved barne-julefester har en pose til hvert barn. Den inneholder drops, kaker og ett eple eller en appelsin.

Finnes julenissen det passerende å gjeste en heim, så deler han fra sekken sin alle julegavene. Venter en ikke julenissen, så er jo gavene branta under julegrana.

3. En julenisse skal være stor og staselig

4. Vår julenisse har maske med langt, hvitt skjegg, en vrongt vintetfrakk og rød "pikkluve". Ofte også rødt sjert.

5. Masker kjøpes på butikken. Annet utstyr, hvoriblant en digre tepp, skaffer nissen seg selv.

6. Ja, for ca. 30 år siden begynte også julebukkene med kjøpte masker. Før nytta en bare en hvit lommeduk med huller for nese og øyne, bota munn og øyebryn. Gutten brukte vrongte jenteklor og jenta vrongte gutteklor.

7. Julebukker deler ikke ut julegaver, men de ønsker å få gaver. For bakers, dram og øll.

For ca. 60 år siden var det her vanlig at julebukkene stoppa ut en bokk (menneske eller dyr) som ble sittende ute i sleden. De bokker som gikk inn i huset fortalte om den "stakkars" som ikke rovet seg inn. De ba om dram og øll for ham og fikk dette. Brennvinet og øllet havna på ankere i langsleden, - til nytte for et seinere juleselskap for bukkene.

8. Der er kanskje et samband mellom den nye julenisse og tuften. De har begge rød pikkluve og er skjeggut. Den gamle nisse var alltid gråkledd, og han kom i slagsmål med den naborisse som var frekk nok til å besøke hans område.

Men den gamle nisse var liten. Fjengen har sett større nisser enn på Tolen (0,67m).

Halvor H. Holten i Helgja som levde for omlag 50 år sia trodde å ha sett tuften. Holten-tuften viste seg på Låvebrua. En fremmed nisse kom til. De ble venner og gikk sammen i slagsmål. Den fremmede nisse ble overmannet og måtte forsvinne. Begge var de omtrent like av størrelse og utseende.

Bergit Håvrestre (Holla s. 296) levde i beste forståelse med tuften på buplassen sin.

Ole Nilsen Kamlaus, død 1920, fortalte medskriveren herav, at han var overbevist om at tuften var på gården og passet både fjøs og stall.

9. Fjengen fortellinger herom er kjent.

Ytterboi 15. januar 1951.

Simon Ytterboi